

Examining the Existing Challenges in the Educational System Using the Meta-Synthesis Method

Farshid Rostamzadeh¹, Javad Keyhan²

¹ PhD., Student, Department of Educational Sciences, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran (**Corresponding author**). farshid.rostamzadeh@iau.ir

² Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran. keyhan.edu@gmail.com

Abstract

The present study aims to examine the challenges and detriments existing within the educational system. From the standpoint of objective and nature, this research is categorized as applied; in terms of research philosophy, it is qualitative; and regarding its implementation method, it involves secondary studies and meta-synthesis. The statistical population of this study comprises articles published in reputable domestic and international journals. The data-gathering instrument was the review of existing documents and records. In the analysis process, 301 articles were examined in the first stage. The criteria for accepting articles included: the study's time frame, population and type of study, alignment with the title, content, and research objective. Irrelevant articles were eliminated in multiple rounds. Ultimately, 23 articles entered the meta-synthesis process and were subjected to detailed review. The findings indicate that the Fundamental Transformation Document of Education and Training, despite its numerous strengths and capacities, faces challenges such as the globalization of education and training; policy-making challenges; shortcomings in teaching ethical, artistic, and practical skills; financial challenges; communication challenges; the diminished role of parents and society within the Education and Training Organization; conceptual challenges; lack of familiarity among teachers and professors with modern teaching methods; managerial challenges; legislative challenges; and executive challenges. The principal portion of these challenges pertains to managerial issues. Neglecting these challenges can lead to identity formation problems, delays in socialization, and failures to acquire social life skills and curricular content among students, thereby imposing exorbitant costs on the educational system. Therefore, the structure of Education and Training, in order to overcome the existing challenges within the Education and Training Organization in the VUCA world, must—particularly in areas such as decentralization, high-level technology, formation of specialized committees, and staff participation—be influenced by globalization. If a country's educational system does not manage its educational challenges, all levels and components of society (the entire social system) will experience fluctuations and damage; consequently, the pace of development will slow and, in the long term, come to a halt. Hence, based on the needs of Generation Alpha students, it can be inferred that there is a necessity to revise educational objectives, content, teaching methods, and planning in education, in such a manner that its foundation be firmly grounded on societal needs.

Keywords: Educational System; Education and Training; Meta-Synthesis Method; Fundamental Transformation Document of Education and Training; Globalization; Teacher; VUCA World; Curriculum.

Received: 2024/07/12 ; Revised: 2024/08/15 ; Accepted: 2024/09/24 ; Published online: 2024/12/22

Publisher: Qom Islamic Azad University

Article type: Research Article

© The Author(s).

بررسی چالش‌های موجود در نظام آموزشی به روش فراترکیب

فرشید رستم‌زاده^۱، جواد کیهان^۲^۱ دانشجوی دکتری، گروه علوم تربیتی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران (نویسنده مسئول)، farshid.rostamzadeh@iau.ir^۲ استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران، keyhan.edu@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی چالش‌ها و آسیب‌های موجود در نظام آموزشی می‌باشد. این پژوهش از نظر هدف و ماهیت از نوع تحقیقات کاربردی، از نظر فلسفه پژوهش کیفی بوده و از نظر روش اجرا از نوع مطالعات ثانوی و فراترکیب است. جامعه آماری این پژوهش مقالات منتشر شده در نشریات معتبر داخلی و خارجی می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات مطالعه اسناد و مدارک موجود بود. در فرایند تحلیل ۳۰۱ مقاله در مرحله اول مورد مطالعه قرار گرفت. معیار پذیرش مقالات بازه زمانی مطالعه، جامعه و نوع مطالعه، تناسب با عنوان، محتوا و هدف پژوهش بود. مقالات نامرتب در چند مرحله حذف شدند. در نهایت ۲۳ مقاله وارد فرایند فراترکیب شده و مورد بررسی دقیق قرار گرفتند. یافته‌ها حاکی از آن است که سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، علی‌رغم نقاط قوت و ظرفیت‌های فراوان با چالش‌هایی همچون جهانی شدن آموزش و پرورش، چالش‌های سیاست‌گذاری، کوتاهی در آموزش مهارت‌های اخلاقی، هنری و عملی، چالش‌های مالی، چالش‌های ارتباطی، کم‌رنگ بودن نقش اولیاء و جامعه در سازمان آموزش و پرورش، چالش‌های مفهومی، عدم آشنایی معلمان و اساتید با روش‌های نوین تدریس، چالش‌های مدیریتی، چالش‌های قانون‌گذاری و چالش‌های اجرایی مواجه است. بخش اصلی چالش‌ها به چالش‌های مدیریتی مربوط می‌شود. عدم توجه به این چالش‌ها می‌تواند منجر به ایجاد مشکلات هویت‌یابی و تأخیر در جامعه‌پذیری و عدم یادگیری مهارت‌های زندگی اجتماعی و محتویات درسی در دانش‌آموزان شده و برای نظام آموزشی هزینه‌های گزافی را به دنبال داشته باشد. بنابراین، ساختار آموزش و پرورش برای غلبه بر چالش‌های موجود در سازمان آموزش و پرورش در دنیای واکا، باید در زمینه‌هایی همچون تمرکززدایی، فناوری سطح بالا، تشکیل کمیته‌های تخصصی، و مشارکت کارکنان، تحت تأثیر جهانی شدن قرار گیرد. اگر نظام آموزشی یک کشور چالش‌های آموزشی خود را مدیریت نکند، همه سطوح و اجزاء جامعه (نظام اجتماعی کل) دچار نوسان و آسیب شده، در نتیجه آهنگ توسعه کند و در درازمدت متوقف می‌شود. بنابراین، براساس نیازهای دانش‌آموزان نسل آلفا می‌توان اینگونه استنباط نمود که نیاز به بازنگری در اهداف، محتوا، روش تدریس و برنامه‌ریزی در آموزش وجود دارد، به نحوی که شالوده آن براساس نیازهای جامعه استوار گردد.

کلیدواژه‌ها: نظام آموزشی، آموزش و پرورش، روش فراترکیب، سند بنیادین آموزش و پرورش، جهانی شدن، معلم، دنیای واکا، برنامه درسی.

۱. مقدمه

نهاد آموزش و پرورش از خرده نظام‌های مهم جوامع مدرن محسوب می‌شود و به منزله بارزترین نمود سرمایه‌گذاری نیروی انسانی، نقش اصلی را در توسعه سرمایه انسانی و پیشرفت جوامع بشری ایفا می‌کند. آموزش و پرورش یکی از بسترهای اصلی تشکیل گروه‌های اجتماعی است. تشکلهای علمی، فرهنگی، مذهبی، اقتصادی، حرفه‌ای، سیاسی و ... در فضای آموزش و پرورش فرصتی مناسب برای ظهور می‌یابند. در چنین فضایی شبکه‌هایی شکل می‌گیرند که می‌توانند مبنای تشکیل نهادهای اصلی و اثرگذار جامعه باشند (دینقا^۱، ۲۰۱۴). ولی متأسفانه امکانات و فضای ناکافی در نظام آموزشی، بی‌برنامه‌گی، اسیر شدن در روش‌های سنتی تدریس، عدم انگیزه سرمایه انسانی در آموزش و پرورش، پویایی لازم را برای کیفیت‌بخشی ندارند و می‌توان مدعی بود که این امر پویایی در سراسر جامعه را با مشکل مواجه کرده و در همه عرصه‌های علمی، فرهنگی، اقتصادی، ورزشی و ... تاثیر گذاشته است. براساس نتایج پیمایش ملی، ۳۹ درصد شهروندان دارای سرمایه اجتماعی کم، ۳۵ درصد دارای سرمایه اجتماعی متوسط و ۲۶ درصد نیز دارای سرمایه اجتماعی زیاد هستند. براساس سنجه‌های مرتبط با زیرشاخص سرمایه اجتماعی در شاخص کلان کامیابی بین سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۳، ایران در میان ۱۴۲ کشور، در رتبه ۱۲۰ جهان قرار داشت (عابدینی و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۱۹). براساس دیدگاه‌های رایج در این زمینه، آموزش مناسب و بهبود یادگیری، مسئولیت به یادسپاری و کاربرد مهارت‌های روانشناختی، به‌گونه‌ای که تغییرات دائمی در دانش‌ها و مهارت‌های درست را بوجود آورد، با دانش‌آموزان است و معلم نقش تسهیل‌گری و تسریع‌گری را ایفا می‌کند (اکبری، ۱۳۹۴، ص ۱۹). دانش‌آموزان، باید یادگیرندگانی خودهدایت‌گر، خودنظم‌بخش و خودانگیزخته و خودمدیر در نظر گرفته شوند (ساندپ^۲، ۲۰۱۵). از آنجایی که دانش‌آموزان از لحاظ اشتیاق و توانایی متفاوت هستند، معلم نقش مهمی در پرورش دادن و افزایش انگیزه طبیعی آنان برعهده دارد که اگر انگیزه و انرژی لازم را در کلاس نداشته باشد، نمی‌توان دانش‌آموز مسئول و خودنظم‌بخشی را آموزش داد (شاه‌محمدی، ۱۳۹۳، ص ۲۰). دانش‌آموزان از طریق یادگیری شرایط و فعالیت‌هایی برانگیزخته می‌شوند که به آنها اجازه داده شود دست به انتخاب‌های شخصی بزنند و مقتضیات تکالیف را با ظرفیت‌هایشان هماهنگ سازند که نقش تسهیل‌گری و تسریع‌گری معلمان در این زمینه نقش مهمی را ایفا می‌کند (اکبری‌نامدار، ۱۳۹۴، ص ۲۴). نظام آموزشی زمانی موفق عمل می‌کند که انگیزش مخاطبان را افزایش دهد، و انگیزش دانش‌آموزان در صورتی افزایش می‌یابد که آنها دریابند

که تدریس، محتوا و تکالیف یادگیری، به طور مستقیم یا غیرمستقیم با نیازها، علایق و اهداف شخصی آنها مرتبط است و سطوح دشواری آن به گونه‌ای است که می‌تواند به صورتی موفقیت‌آمیز آنها را انجام دهند (رستم‌زاده و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۶۸). اتکینسون^۱ (۱۹۵۷) معتقد است اشخاص در تکالیف و تمارینی که دارای درجه دشواری متوسط هستند، توفیق زیادی بدست می‌آورند؛ یعنی تکالیفی که انجام آن مستلزم قدری خطر کردن است. بنابراین، نظام آموزشی باید قدرت ریسک‌پذیری بالایی داشته باشد (رستم‌زاده و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۴۱).

۲. اهمیت و ضرورت تحقیق

نهاد آموزش و پرورش از یک سو استعدادهای و توانایی‌های نیروی کار را شکوفا می‌سازد (رستم‌زاده و رستم‌زاده، ۱۳۹۶، ص ۹۱)، و زمینه کاربرد تکنولوژی برتر و بالاتر را برای نیروی کار فراهم می‌کند؛ از سوی دیگر، راه هرگونه وابستگی و استعمارزدگی را بر یک ملت سد کرده و زمینه استقلال سیاسی و فرهنگی جوامع را فراهم می‌آورد (مبصر آزاد و خدابخش، ۱۳۹۷، ص ۱۹). سازمان آموزش و پرورش ضمن انتقال میراث فرهنگی و اجتماعی، تسهیل و تدارک وسایل رشد و پرورش همه‌جانبه فردی، ایجاد یگانگی و انسجام اجتماعی، به تربیت نیروی انسانی ماهر در زمینه‌های مختلف تخصصی می‌پردازد (فتاح و صادقی، ۱۳۹۴، ص ۱۴۷) و موجبات جذب و اشتغال افراد را در سازمان‌ها و مؤسسات اقتصادی سیاسی و اجتماعی را فراهم می‌آورد (عابدینی و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۱۴). بنابراین، می‌توان گفت که کارکردهای نهاد آموزش و پرورش نسبت به سایر نهادها اهمیت و حساسیت بیشتری دارد و باید به این نهاد توجه بیشتری شود و در برخورد با چالش‌های موجود سنجیده و برنامه‌ریزی شده عمل کرد (مبصر آزاد و خدابخش، ۱۳۹۷، ص ۱۹). به همین دلیل باید به آموزش و پرورش به عنوان یک سرمایه ملی نگریست و آن را جزء سرمایه‌های باارزش که در وجود انسان‌ها ذخیره می‌شود، به حساب آورد (عابدینی و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۳۲). نقش آموزش و پرورش در توسعه سرمایه انسانی به قدری حائز اهمیت است که بسیاری از اندیشمندان، منابع انسانی متخصص و ماهر را بزرگ‌ترین دارایی و سرمایه اصلی یک جامعه قلمداد می‌کنند (میرزا محمدی، ۱۳۹۸، ص ۱۸). در این راستا، دولت‌مردان و سیاستمداران باید به سازمان آموزش و پرورش توجه شایانی داشته و همواره در پی آن باشند که کیفیت نظام آموزشی را بهبود بخشند (کریم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴). با این هدف دولت‌ها روش‌های متعددی را به کار گرفته و اصلاحات فراوانی را اعمال کرده‌اند. اما در دو دهه اخیر اندیشمندان و نظریه‌پردازان نظام آموزشی دریافته‌اند که هرگونه اصلاح و

پیشرفتی در کیفیت آموزشی دانش‌آموزان، به طور مستقیم به اثربخشی معلمان بستگی دارد. بنابراین، اثربخشی آموزشی به اثربخشی معلمان وابسته است و برای بهبود نظام آموزش باید اثربخشی معلمان را افزایش داد (جعفری مجد و زارعی متین، ۱۴۰۱، ص ۲۲).

۳. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف و ماهیت کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها کیفی است و از منظر استراتژی و مسیر اجرا، با روش پژوهش کتابخانه‌ای، در قالب مطالعات ثانوی و فراترکیب انجام شده است. بازه زمانی پژوهش حاضر ۱۳۸۷-۱۴۰۳ می‌باشد. جامعه این پژوهش مقالات منتشرشده در منابع اطلاعاتی، مجلات و نشریات معتبر داخلی، مانند سیویلیکا، نورمگز، پایگاه جهاد دانشگاهی و همچنین پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر خارجی مانند اسکاپوس، اسپرینگر، الزویر، پروکوست، ساینس دایرکت می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات مطالعه اسناد و مدارک موجود بود. در فرایند تحلیل ۳۰۱ مقاله در مرحله اول مورد مطالعه قرار گرفت و مقالاتی که با سؤال و هدف پژوهش، عنوان پژوهش، چکیده، محتوا و روش پژوهش تناسبی نداشتند، در فرایند غربالگری اطلاعات در چند مرحله حذف شدند. درنهایت ۲۳ مقاله وارد فراترکیب شدند و مورد بررسی دقیق قرار گرفتند. تجزیه و تحلیل اطلاعات در سه مرحله انجام شده است: در مرحله اول، با بررسی کامل ادبیات پژوهش، فهرستی از مقالات مرتبط با این حوزه و حتی مقالاتی که به طور فرعی به این موضوع پرداخته‌اند، تهیه شد. در مرحله دوم، چکیده این مقالات استخراج و مقالات دسته‌بندی شدند و در مرحله سوم، با استخراج عناصر کلیدی، ترکیب نهایی انجام شد و تحلیل و جمع‌بندی صورت گرفت. اطلاعات و راهنمای قسمت موضوع پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات شامل: سرمایه اجتماعی، سلامت سازمانی کارکنان آموزش و پرورش، تربیت معلمان توانا، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، سند تحول بنیادین، و جهانی شدن بود.

راهنمای قسمت کیفیت پژوهش در جدول پیشنهادها:

H: دارای کیفیت بالا، M: دارای کیفیت پایین

۳-۱. روایی و پایایی

روایی کار توسط اساتید مدیریت آموزشی و متخصصان حوزه روش تحقیق مورد بررسی و تایید قرار گرفت. برای ارزیابی پایایی پژوهش، از ضریب کاپا استفاده شده است. کوهن^۱ (۱۹۶۰) فرمول

1. Cohen

کاپا را برای محاسبه توافق مورد انتظار ابداع کرد.

$$Kappa = \frac{Po - pe}{1 - pe} \quad (۱)$$

که در آن Po میزان توافق مشاهده شده و Pe میزان توافق مورد انتظار است. مقدار کاپا بین (۰ تا ۱) نوسان دارد و هرچه مقدار آن به عدد (۱) نزدیکتر باشد، نشان می‌دهد که توافق بیشتری بین مرورگران وجود دارد. در این پژوهش علاوه بر محقق، از یک کدگذار دیگر در این فرایند استفاده شده و بعد از مرور مقالات تصادفی، کدهای بدست آمده در مقالات با استفاده از فرمول کاپا بررسی و شاخص کاپا ۷۵٪ محاسبه شد که نشان‌دهنده توافق بالا بین مرورگران است.

جدول ۱- واژه‌های کلیدی جستجو شده

فارسی	انگلیسی
سرمایه اجتماعی	Social capital
سلامت سازمانی کارکنان آموزش و پرورش	Organizational health of education workers
تربیت معلمان توانا	Training of capable teachers
جامعه‌شناسی آموزش و پرورش	Sociology of Education
سند تحول بنیادین	The document of fundamental transformation
جهانی شدن	Globalization

۲-۳. جستجو و انتخاب متون مناسب

در فرایند جستجو، مؤلفه‌های مختلفی مانند عنوان، چکیده، محتوا، جزئیات مقاله (نام نویسنده، سال) و غیره در نظر گرفته شدند. معیار پذیرش و رد مطالعات شامل زبان پژوهش، بازه زمانی مطالعه، جامعه مطالعه و نوع مطالعه بود. معیارهای نشان‌دهنده ویژگی‌های لازم برای انتخاب مقالات عبارت بودند از:

(۱) ثبت پژوهش در پایگاه‌های معتبر؛

(۲) به کار رفتن عنوان شناسایی عوامل مؤثر در انتقال یادگیری در پژوهش مربوطه؛

(۳) ارائه اطلاعات در مقاله و داشتن کیفیت لازم برای استخراج عملی تحلیل و ترکیب در پژوهش.

همانطور که در جدول (۲) نشان داده شده است، تعداد مقالات یافت شده اولیه برای انجام فراترکیب بیش از ۳۰۰ عدد بود که از این میان، پس از بررسی عنوان و بازه زمانی مقاله‌های نمایه شده، با توجه به موضوع، پرسش، و هدف پژوهش ۲۳ مقاله مورد بررسی دقیق‌تر قرار گرفتند که ۱۱

مقاله دارای کیفیت بالا، یعنی متناسب با هدف، محتوا و بازه زمانی، و ۱۲ مقاله دارای کیفیت متوسط، یعنی ارتباطی که با موضوع پیش‌رو داشتند، در حد متوسط بودند، برای پژوهش حاضر مورد بررسی قرار گرفتند.

در جدول (۳) اطلاعات ۲۳ مقاله بررسی شده آمده است.

جدول ۲- تعداد منابع پذیرفته شده و رد شده

تعداد مقالات پذیرفته شده	تعداد مقالات رد شده
تعداد منابع یافت شده: ۳۰۱	تعداد مقالات رد شده به دلیل عنوان و بازه زمانی: ۹۵
کل مقالات چکیده غربال شده: ۲۰۶	تعداد مقالات رد شده از نظر چکیده: ۷۹
کل محتوای مقاله بررسی شده: ۱۲۷	تعداد مقالات رد شده از نظر محتوا: ۵۶
تعداد کل مقاله‌ها برای بررسی روش پژوهش: ۷۱	تعداد مقالات رد شده از نظر کیفیت روش پژوهش: ۴۸
کل مقالات نهایی: ۲۳	

جدول ۳- اطلاعات پژوهش‌های شناسایی شده در مورد موضوع پژوهش
(چالش‌های موجود در آموزش و پرورش)

ردیف	پژوهشگران	یافته‌های پژوهش	موضوع	کد کیفیت
۱	ارجمندی و اقتصادی (۱۳۸۶)	در بحث آسیب‌شناسی اجتماعی نظام آموزشی، فرهنگ سازمانی و کمرنگ بودن نقش اولیاء و جامعه در سازمان آموزش و پرورش و ضعف‌های مدیریتی، چالش‌هایی در زمینه هویت‌یابی و تأخیر در جامعه‌پذیری و یادگیری مهارت‌های زندگی اجتماعی دانش‌آموزان بوجود می‌آید. متأسفانه امروزه مرز روشنی بین آموزش و پرورش لیبرالی و آموزش و پرورش جدید و رادیکال وجود ندارد. این به معنای آن نیست که آموزه یا تفکر اجتماعی و اسلامی درباره آموزش و پرورش ضعیف شده است، بلکه هویت سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و فردی دانش‌آموزان در دنیای ووکا که سرشار از چندگانگی حوزه‌ها و خطوط فکری و عملی همزمان است، کمتر قابل تشخیص است.	۵	H
۲	فلاح (۱۳۹۹)	ضعف در بحث پرورش و تربیت یا به عبارتی، کوتاهی در آموزش مهارت‌های اخلاقی، هنری، نظری و عملی می‌تواند برای آموزش و پرورش هزینه‌های گزافی به دنبال داشته باشد، ولی این در حالی است که با آموزش اخلاق، هنر و مهارت‌های عملی، علاوه بر پرورش نفس و روح انسان، به پرورش جسم و تن نیز کمک می‌کند. آموزش و پرورش در ایران با سستی و ناعدالتی بیگانه بوده و همواره به دنبال آن است که به طور مؤثر به جامعه و مردم خدمت کند، تا با پرورش دانش‌آموزان به عنوان شهروند مسئول و مطلوب، این رسالت مهم را عملی کند، هرچند برای رسیدن به این هدف مهم، با چالش‌هایی هم مواجه است، ولی با همت ملی می‌تواند محقق شود.	۱	M

ردیف	پژوهشگران	یافته‌های پژوهش	موضوع	کد کیفیت
۳	اقدسی و همکاران (۱۳۹۰)	مدیران مدارس آموزش و پرورش برای غلبه بر چالش‌هایی مثل تغییر نگرش به آموزش و پرورش از مصرف‌گرایی به سرمایه‌گذاری، عدم تناسب محتوا با نیازهای جامعه، عدم گزینش صحیح معلمان، مشکلات برنامه‌ریزی و خطامشی‌گذاری‌ها در حوزه تعلیم و تربیت، باید علاوه بر فعالیت‌های مدیریتی درون مدرسه‌ای، برنامه‌های آموزشی برای خانواده‌ها را سالانه و با فاصله‌های مناسب تنظیم کنند و قبل از سال تحصیلی به اطلاع والدین برسانند، تا با همکاری سه ضلع مثلث تعلیم و تربیت، یعنی اولیاء، جامعه و مدرسه، منجر به اثربخشی مدارس شود.	۴	M
۴	تیموری (۱۳۹۲)	ساختار آموزش و پرورش برای غلبه بر چالش‌های موجود در سازمان آموزش و پرورش در دنیای ووکا باید در زمینه‌هایی همچون تمرکززدایی، فناوری سطح بالا، تشکیل کمیته‌های تخصصی، و مشارکت کارکنان، تحت تأثیر جهانی شدن واقع شود. این ساختار در کشورهای پیشرفته زودتر شروع شده و اصولاً کشورهای غربی مبدع این الگوها بوده‌اند و به نظر می‌آید که کشورهای دیگر جهان نیز متأثر از این فرآیند رو به رشد بوده‌اند.	۳	M
۵	عباس‌پور (۱۳۹۲)	تغییرات مداوم در برنامه‌ها، محتوا و روش‌های آموزش، ضرورت اتخاذ رویکرد پژوهشی منسجمی را نشان می‌دهد، تا با دقت‌نظر ویژه، درک مناسبی از چالش‌های عملی مدیریت آموزشی به دست آید و بر بنیان تفکر سیستمی و راهبردی، سازوکار مناسبی برای تمهیدات مؤثر رشته‌ای به کار گرفته شود. مهم‌ترین واحد تحلیل مدرسه، نه کلاس درس، و نه مدرسه و نه حتی سیستم مدرسه، بلکه دانش‌آموز است. مدیریت آموزشی نمی‌تواند انتظارات تحول و تعالی را برای مدارس به درستی برآورده سازد، مگر آنکه بداند موفقیت مدرسه به میزان قابل توجهی به ظرفیت آن برای پیوند شبکه‌ها در تسهیم دانش، و نشان دادن مسائل و منابع مشترک بستگی دارد. در نتیجه باید بتواند در عمل نشان دهد که سرمایه عقلانی و اجتماعی او، به مراتب مهم‌تر از اشکال دیگر سرمایه است و از این طریق می‌تواند بر مشکلات غلبه کند.	۲	M
۶	کریمی (۱۳۹۳)	هدف آموزش و پرورش فرهیختن است؛ یعنی پرورش انسان جامع براساس ارزش‌های انسانی که لب‌گشودن و فروستن آن مزه شیرین فرهنگی پخته را بدهد. کار مدارس در حقیقت گونه‌ای کارآموزی است که می‌خواهد بدون صرف کم‌ترین وقت، انبوهی از جوانان را چنان آموزش دهد که به کار خدمات بروکراتیک دولتی بیایند و این امر محقق نمی‌شود، اگر بسترها، امکانات و فضا آماده نباشد و معلمان ابلاغ تدریستان با تخصصشان سنخیت داشته باشد و مدارس به عنوان سازمان یادگیرنده، همیشه پویایی لازم را نداشته باشند.	۱	H
۷	اکبری نامدار و همکاران	براساس نیازهای دانش‌آموزان نسل آلفا می‌توان اینگونه استنباط نمود که نیاز به بازنگری در اهداف، محتوا، روش تدریس و برنامه‌ریزی در آموزش وجود دارد، به نحوی که شالوده آن براساس نیازهای جامعه‌ای استوار گردد که پایه	۱	M

ردیف	پژوهشگران	یافته‌های پژوهش	موضوع	کد کیفیت
	(۱۳۹۴)	شکل‌گیری این آموزش بود؛ چراکه با فاصله گرفتن از نیازها و انتظارات جوامع و برحسب علایق و اولویت‌های خود که به نوعی از علایق و اولویت‌های جامعه متفاوت می‌باشد، رسالت خود را تعریف کردند.		
۸	زارع و همکاران (۱۳۹۵)	تربیت نیروی انسانی در مدارس و دانشگاه‌ها در توسعه جوامع نقش محوری دارد. از آنجا که معلم و استاد رکن اساسی هر نظام تعلیم و تربیت شناخته می‌شوند و با پای فشردن بر این باور که معلم، ستون محکم تغییر، توسعه و پیشرفت‌های اجتماعی است و تربیت معلمان سودآورترین سرمایه‌گذاری در اقتصاد ملی به حساب می‌آید، به شرطی که نیازها و معیشت معلمان تأمین شود و جایگاه معلم به ارزش واقعی خود برسد.	۴	H
۹	میرزا محمدی (۱۳۹۵)	جهانی شدن برای آموزش و پرورش دستاوردهای زیادی داشته، اما در عین حال چالش‌هایی نیز برای آن به وجود آورده است. نمی‌توان دستاوردهای یاد شده را رها نمود، بلکه باید با کمک گرفتن از پایداری به ترمیم مشکلات آموزش و پرورش اقدام نمود. بر این اساس می‌توان از پایداری جهانی بحث به میان آورد. در پایداری جهانی دستاوردهای جهانی شدن و پایداری در عرصه آموزش و پرورش مورد استفاده قرار می‌گیرند.	۶	H
۱۰	سلیمانی و احمدی (۱۳۹۵)	متصدیان آموزش باید هر چند سال یکبار اطلاعات و دانش خود را به‌روز نموده و در این زمینه مانند سایر کشورهای توسعه‌یافته در حوزه همکاری و مشارکت معلمان به موفقیت نائل شوند. معلمان امروزی باید متناسب با نیازهای دانش‌آموزان نسل آلفا در کلاس به تدریس بپردازند، تا دانش‌آموزان نسبت به یادگیری احساس نیاز کنند.	۶	M
۱۱	سبحانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۵)	تعلیم و تربیت رسمی و عمومی کشور باید تلاش و فعالیت‌های منظم و سازمان یافته خود را در راستای طراحی و اجرای برنامه‌های درسی مبتنی بر اهداف، ابعاد و مؤلفه‌های تعالی دوچندان نمایند؛ چراکه عمده‌ترین رسالت نظام آموزشی کشور، آماده‌سازی دانش‌آموزان برای کسب مقام شامخ خلیفه‌اللهی است.	۵	H
۱۲	مکیلانی و همکاران (۱۳۹۶)	معلمان باید در جهت پژوهش‌های دینی، آموزش‌های لازم را ببینند، تا بتوانند نقاط قوت و ضعف نوجوانان را در این زمینه شناسایی و اقدامات لازم را انجام دهند. پایه ابتدایی و راهنمایی (متوسطه اول) مقاطعی هستند که شخصیت افراد در این دوره‌ها شکل می‌گیرد. اگر به این موضوع مهم پرداخته نشود، نباید انتظار داشت که به طور کاملاً موفقیت‌آمیزی بتوانیم در جوانی مسیر دینی افراد را تغییر و تصحیح کنیم.	۳	H
۱۳	صمدی (۱۳۹۸)	آموزش خلاق و ایجاد خلاقیت در دانش‌آموزان و پویایی مدارس، از دغدغه‌های اصلی نظام آموزشی کشور است. برای ایجاد خلاقیت در درس، ابتدا باید خلاقیت از برنامه درسی شروع گردد. چراکه با وجود نظام متمرکز درسی در ایران، تلاش برای آموزش خلاق نه تنها موجب خلاقیت نمی‌گردد؛ بلکه سردرگمی معلمان و دانش‌آموزان را در پی خواهد داشت.	۱	M

ردیف	پژوهشگران	یافته‌های پژوهش	موضوع	کد کیفیت
۱۴	افشاری و همکاران (۱۳۹۹)	یکی از چالش‌های مطرح در نظام آموزشی این است که بین وضعیت موجود و مطلوب تربیت جنسی دانش‌آموزان در مؤلفه‌های آشنایی با بلوغ و دوره نوجوانی، تقویت هویت جنسی و رفتارهای مناسب جنسیت، شناسایی تفاوت‌های دختر و پسر و محافظت از آسیب‌ها و رفتارهای پرخطر جنسی، شکاف وجود دارد و نیاز به توجه جدی می‌باشد.	۶	H
۱۵	منصوری خسرویه و همکاران (۱۴۰۱)	در آموزش، خصوصاً آموزش مجازی باید معلمان و دانش‌آموزان در سیستم آموزش و یادگیری، از انواع مهارت‌های تدریس، ارتباط‌گیری با دانش‌آموز، نحوه انتقال و گسترش اطلاعات بهره‌مند باشند و آگاهی لازم را از چالش‌ها و مشکلات ارکان برنامه درسی اعم از اهداف محتوا، روش‌های تدریس، ابزار و وسایل آموزشی و ارزشیابی دارا باشند. علی‌رغم افزایش قابل توجه در کاربرد فناوری‌های جدید در نظام‌های آموزشی، هنوز چالش‌های جدی فراروی معلمان و طراحان آموزشی و برنامه‌ریزان درسی و فرهنگ برنامه درسی در زمینه طراحی، اجرا و ارزشیابی وجود دارد.	۵	M
۱۶	برادران و همکاران (۱۴۰۰)	تحلیل عناصر مدل پارادایمی حکایت از آن دارد که مهم‌ترین چالش‌هایی که کیفیت نظام آموزشی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، عدم تناسب محتوا با نیازهای دانش‌آموزان و جامعه، عدم آشنایی معلمان با آئین‌نامه ارزشیابی کیفی توصیفی، عدم ارتباط مدارس با دانشگاه‌ها و عدم توجه به مهارت‌آموزی و... که تحت عنوان شرایط علی، کیفیت آموزشی را تا حدود زیادی تحت تأثیر قرار داده و با توجه به اینکه مهم‌ترین فرآیند نظام آموزشی، فرایند یاددهی - یادگیری با رویکرد تعاملی است، عدم آشنایی معلمان و اساتید با روش‌های نوین تدریس، یکی دیگر از چالش‌های مطرح در نظام آموزشی می‌باشد.	۳	M
۱۷	صمدی (۱۴۰۱)	تحول بنیادین آموزش و پرورش علی‌رغم نقاط قوت و ظرفیت‌های فراوان، با چالش‌هایی از قبیل چالش‌های سیاست‌گذاری، مفهومی، مدیریتی، قانون‌گذاری و اجرایی روبرو است. بخش اصلی چالش‌های اجرایی به چالش‌های مدیریتی مربوط می‌شود. تأمین و تربیت نیروی انسانی فراهم نمودن زیرساخت‌ها، فراهم نمودن تجهیزات فیزیکی، ضعف بودجه‌ای و فقدان نظام ارزیابی و نظام پایشی از جمله مواردی هستند که با مدیریت بهینه می‌توان تا حدودی به کاستن از آن اقدام نمود.	۵	H
۱۸	ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۱)	نظام آموزشی نیازمند یک عزم کلی برای تحول است که این عزم بدون مشارکت مردم و سایر سازمان‌ها تحقق نمی‌یابد. برای اینکه تربیت دانش‌آموزان به عنوان نیروی انسانی، به شیوه مناسبی انجام گیرد، باید تغییر در نگاه مسئولان و مردم به ویژه تغییر نگرش آنها درباره خصوصی‌سازی شکل بگیرد و این کار بدون مشارکت مردم و سایر سازمان‌های دولتی و خصوصی، امکان‌پذیر نیست. وضعیت بد اقتصادی و فقر مالی مدارس با توجه به همه اعتباراتی که دولت برای سازمان آموزش و پرورش در نظر می‌گیرد، یکی از چالش‌های مهم	۴	M

ردیف	پژوهشگران	یافته‌های پژوهش	موضوع	کد کیفیت
		است که بدون همکاری و همیاری مردم و سایر سازمان‌ها، به تعالی و شکوفایی نخواهد رسید.		
۱۹	جعفری و همکاران (۱۴۰۳)	اهداف اساسی نظام آموزشی در جهان کنونی از یک طرف پرورش و رشد استعداد‌های افراد و حرکت دادن آنها به سمت انسان‌های سالم و متعهد به جامعه انسانی و از طرف دیگر متعادل کردن و توسعه بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه می‌باشد. از این‌رو با توجه به چنین اهمیت و ضرورتی، مسئولان و برنامه‌ریزان در سطوح کلان، در برخورد با چالش‌های موجود، کیفیت‌بخشی، عدالت آموزشی و سلامت سازمانی را در نظام آموزش و پرورش باید در اولویت‌های خود قرار بدهند.	۳	H
۲۰	تاتاری و ملکیان (۱۴۰۲)	برنامه‌ریزی جهت ارتقای رفتار شهروندی سازمانی در آموزش و پرورش از طریق بهبود وضعیت مولفه‌ها و زیرمولفه‌های شناسایی شده ضروری می‌باشد. برای این منظور می‌توان از کارگاه‌های آموزشی و دوره‌های ضمن خدمت آموزش رفتار شهروندی سازمانی، و برگزاری وبینارهایی در زمینه مهارت‌های زندگی اجتماعی برای کارکنان آموزش و پرورش استفاده کرد.	۱	H
۲۱	هاشمی و همکاران (۱۴۰۲)	داشتن دانش و بصیرت نسبت به اینکه تغییر امر تدریجی است و در بحث نظام‌های آموزشی تغییر مقوله‌ای مهم است که اگرچه به تنهایی موفقیت برنامه درسی جدید را تضمین نمی‌کند، ولی بالعکس فقدان آن باعث شکست و عقیم شدن برنامه‌های آموزشی می‌گردد. بنابراین، افراد ذی‌ربط و ذینفع در اجرا و تغییر برنامه باید دارای نگرش درونی مثبت نسبت به تغییر و پذیرش رفتاری و بیرونی آن باشند و تغییر نگرش در والدین و در میان مسئولان و ساختار مدیریتی لازم و ضروری است و این باید از رده‌های بالاتر مدیریت شروع شود. جایی که آسیب‌ها بیشتر متوجه آنجاست و برنامه‌ریزی‌ها و هدف‌گذاری‌ها از آنجا اعمال می‌شود و با به‌کارگیری مدیران شایسته و آگاه و تغییر رویه‌ها و برنامه‌ریزی‌ها، قطعاً طرز تفکر و دیدگاه در سطوح پایینی و والدین نیز اصلاح خواهد شد.	۱	M
۲۲	جعفری مجد و زارعی متین (۱۴۰۱)	سرمایه انسانی به عنوان یک سرمایه اجتماعی در برابر چالش‌های موجود در سیستم آموزش پرورش می‌تواند به مدیریت دانش و یادگیری مؤثرتر بینجامد و درنهایت با پرورش خودنظم‌دهی و بهبود سازمان یادگیرنده، عملکرد سازمان را اثربخش‌تر سازد.	۲	M
۲۳	ساندپ (۱۳۹۲)	در مراکز تربیت معلم، هر معلمی باید آموزش‌دیده و از تمامی نظریه‌های یادگیری توسعه‌یافته آگاه شود، تا بتواند با در نظر گرفتن سه عامل مهم یعنی یادگیرنده، محتوا و محیط، تصمیم درستی در اتخاذ رویکرد یادگیری اتخاذ کند. برای این منظور، معلم با در نظر گرفتن عوامل مختلف، مسئول هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی می‌باشد، که باید مجهز به تمام رویکردهای یادگیری باشد و مناسب‌ترین رویکرد را با توجه به تقاضای موقعیت انتخاب کند.	۳	H

۴. یافته‌ها

تمرکزگرایی، تغییرات مداوم در برنامه‌ها، محتوا و روش‌های آموزش، ایستایی و عدم خلاقیت و فرهنگ‌های نادرست بعضی از مدارس، سرعت زیاد تکنولوژی، چالش‌های جهانی شدن آموزش و پرورش و... چالش‌هایی در هویت‌یابی، جامعه‌پذیری و مهارت‌های زندگی اجتماعی دانش‌آموزان بوجود می‌آورد و ضعف در آموزش‌های اخلاقی، هنری، نظری و عملی نیز می‌تواند برای آموزش و پرورش هزینه‌های گزافی را به دنبال داشته باشد. تحول بنیادین در آموزش و پرورش علی‌رغم نقاط قوت و ظرفیت‌های فراوان، با چالش‌های دیگری از قبیل چالش‌های سیاستگذاری، مفهومی، مدیریتی، قانون‌گذاری و اجرایی روبرو است. بخش اصلی چالش‌های اجرایی به چالش‌های مدیریتی مربوط می‌شود. تأمین و تربیت نیروی انسانی، فراهم نمودن زیرساخت‌ها، تجهیزات فیزیکی، ضعف بودجه‌ای و فقدان نظام ارزیابی و نظام پایشی از جمله مواردی هستند که با مدیریت بهینه می‌توان تا حدودی به کاستن از آن اقدام نمود. براساس درون مایه‌های حاصل از مطالعه حاضر می‌توان اینگونه استنباط نمود که نیاز به بازنگری در اهداف، محتوا، روش تدریس و برنامه‌ریزی در آموزش وجود دارد، به نحوی که شالوده آن براساس نیازهای جامعه‌ای استوار گردد، که پایه شکل‌گیری این آموزش بوده است؛ چراکه با فاصله گرفتن از نیازها و انتظارات جوامع و برحسب علایق و اولویت‌های خود که به نوعی از علایق و اولویت‌های جامعه متفاوت می‌باشد، رسالت خود را تعریف نمودند. بنابراین، براساس یافته‌های تحقیق می‌توان مدعی بود که آموزش و پرورش نیازمند یک عزم کلی برای تحول است که این عزم بدون مشارکت مردم و سایر سازمان‌ها تحقق نمی‌یابد.

۵. نتیجه‌گیری

تحول اساسی و پایدار در هر جامعه در گرو متحول شدن نظام تعلیم و تربیت آن جامعه است. اگر نظام آموزشی يك کشور آسیب ببیند، همه سطوح و اجزاء جامعه یعنی نظام اجتماعی کل دچار نوسان شده، در نتیجه آهنگ توسعه کند و در درازمدت متوقف می‌شود. نظام آموزشی به منزله رگ‌های حیاتی نظام اجتماعی کل است که صورت و سیرت تعامل در دیگر اجزاء جامعه را به هم ربط داده و به عبارت دیگر، کارخون‌رسانی را محقق می‌کند. اگر کارکردهای فرهنگی در جامعه دچار آسیب شوند، علائم با ایما و اشاره هشدار می‌دهند. ریشه‌ها از رشد افتاده و فروپاشی اجتماعی- سیاسی در پیش است (بر باد رفتن سرمایه‌های اجتماعی). هر جامعه‌ای که با علم و دانایی حقیقی دریفتد، یا بی‌اعتناء شود، باید بداند که برمی‌افتد؛ زیرا فقر فرهنگی در هر جامعه در بدبختی‌ها و عقب‌ماندگی‌ها است. نظام آموزشی خمیرمایه توسعه همه‌جانبه در جامعه بوده، و به

منزله نرم‌افزار نظام سیاسی عمل می‌کند. خلل در این نرم‌افزار باعث به هم ریختگی در تمام سطوح اجتماعی آن می‌شود. شناخت موانع و آسیب‌هایی که نظام آموزش و پرورش با آن روبه‌روست و فرآیند آموزش را کند و حتی از مسیر اصلی خود خارج می‌کند، ضروری است. شناخت این چالش‌ها ما را در راه رسیدن به راه‌حل‌ها و اهداف مورد نظر کمک خواهد کرد. مهم‌ترین چالش‌ها و آسیب‌های احصاء شده از پیشینه تحقیقات عبارتند از: نگاه به آموزش و پرورش، نگاه مصرفی است؛ موضوع محوری مطالب و توجه کم به نیازها یفراگیران در محتویات کتاب‌های درسی و تدریس معلمان؛ ضعف در آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های اداری؛ عدم استفاده از مشاوران متخصص در دوره ابتدایی؛ انتظارات دیگر سازمان‌ها از آموزش و پرورش؛ تعداد زیاد فراگیران و آماده نبودن بسترها؛ سنگینی حجم کار معلمان و فرسودگی معلمان ابتدایی؛ عدم آشنایی معلمان با فنون جدید دنیا؛ وجود مدارس خاص در سیستم نظام آموزشی؛ کاهش منزلت اجتماعی معلمان، بخصوص معلمان شاغل در دوره ابتدایی، دخالت‌های بیش از حد در دوره ابتدایی؛ خروج نیروهای کارآمد و توانمند از چرخه آموزش به علت وقفه‌ای که در پذیرش دانشجو در این مراکز پیش آمده؛ عدم دسترسی مناسب به محیط‌های مناسب در مدرسه؛ نامتناسب بودن ترکیب سنی و جنسی؛ مشکل بی‌سوادی و کم سوادی و عدم مشارکت مناسب اولیاء در مسائل آموزشی، یا ارائه نظرات غیرمنطقی در بحث آموزش؛ انتصاب نادرست مدیران آموزشی؛ تمرکزگرایی و نادیده گرفته شدن خلاقیت کارکنان؛ تشریفات و کاغذبازی‌های اداری؛ عدم تناسب ابلاغ معلمان با تخصص و مهارت آنها؛ عدم سنخیت تعداد دانش‌آموزان با ظرفیت کلاس و معلم؛ مشکلات و مسائل اخلاقی دانش‌آموزان در مدارس و جامعه؛ برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های بی‌هدف و بدون نیازسنجی؛ کم‌توجهی به نظرات صاحب‌نظران و پژوهشگران، و کم‌توجهی به رویکرد پژوهش‌محور.

بیشتر این چالش‌ها مربوط به رده‌های بالای سازمانی می‌باشد که وزارتخانه باید مدارس را یک رنگ کند. تمایزی بین دانش‌آموزان و معلمان نباشد و از ورود موسسه‌هایی که والدین و دانش‌آموزان را مجبور می‌کنند در این وادی وارد شوند، جلوگیری کند. برای برون‌رفت از این آسیب‌ها و چالش‌ها، روی آوردن به راهکارهای زیر، فرآیند تغییر و تحول را در ساختار آموزش و پرورش تسهیل می‌کند و سرعت می‌بخشد: مدیریت براساس اقتضای محیط و شرایط و جایگزینی مدیران متخصص، علمی و باتجربه به جای مدیریت‌های سنتی و قدیمی؛ توجه به آموزش نیروی انسانی و توجه ویژه به بحث معیشت و جایگاه معلمان؛ غیرمتمرکز کردن تصمیم‌گیری‌ها و تفویض اختیارات تصمیم‌گیری بر مناطق و مدارس؛ تشکیل کمیته‌های تخصصی و برگزاری دوره‌های تخصصی هدفمند مورد نیاز آموزشی مثل برگزاری دوره‌های آموزشی برای یادگیری مهارت‌های رایانه‌ای؛ ارزش

نهادن به نوآوری، ابتکار و خلاقیت کارکنان آموزشی؛ شناسایی استعدادها و توانایی‌های دانش‌آموزان و شکوفا ساختن این استعدادها؛ تناسب ابلاغ تدریس معلمان با مهارت آنها و مقطع تحصیلی؛ استفاده از ظرفیت‌های موجود در جامعه جهت رفع مشکلات آموزشی و اجتماعی مثل ارتباط داشتن با دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزشی و تربیتی؛ کاهش تعداد فراگیران در کلاس درس و آماده‌سازی بسترهای مناسب برای برگزاری کلاس‌های پرجمعیت؛ استفاده از تجربیات همکاران بازنشسته و صاحب‌نظران و پژوهشگران در حوزه تعلیم و تربیت؛ ایجاد و توسعه آموزشگاه‌های علمی معتبر و بالا بردن سطح علمی همکاران؛ بازنگری در اهداف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی‌ها؛ ایجاد منابع مالی جدید در آموزش و پرورش و کمک گرفتن از خیرین در آموزش و پرورش مثل گرفتن اعتبار برای جشنواره‌ها؛ داشتن دید مثبت به تغییرات سازنده و عدم مقاومت در برابر این تغییرات؛ برنامه‌ریزی برای محافظت از رفتارهای پرخطر جنسی و اعتیاد؛ اختصاص مشاور به تمام مدارس دولتی و غیردولتی در جهت حل مشکلات دانش‌آموزان و آموزش مهارت‌های زندگی اجتماعی؛ تقویت هویت ملی و جامعه‌پذیری کودکان با توجه ویژه به مسائل اخلاقی و اسلامی؛ توجه به رویکرد پژوهش‌محوری در مقوله تعلیم و تربیت؛ تغییر نگرش مسئولین از مصرف‌گرا بودن آموزش و پرورش به سرمایه‌گذاری؛ توجه ویژه به بحث عدالت و کیفیت آموزشی؛ مهارت‌محور کردن فرایند یاددهی و یادگیری و توجه به تعامل موثر بین معلم و دانش‌آموزان؛ متناسب‌سازی تعداد دانش‌آموزان با ظرفیت کلاس و ایجاد انگیزه در معلمان.

منابع

- ابراهیمی، حیدر؛ موسوی، سید یعقوب؛ ازکیا، مصطفی (۱۴۰۱). ارائه الگویی برای چالش‌های اقتصادی اجتماعی خصوصی سازی آموزش و پرورش. *جامعه‌شناسی آموزش و پرورش*، ۷(۲)، ص ۲۹-۲۱.
- ارجمندی، علیرضا؛ اقتصادی، هدیه (۱۳۸۶). *جامعه‌شناسی جدید آموزش و پرورش*. تهران: انتشارات پیک نور.
- افشاری، محمد؛ سرمدی، غلامرضا؛ ناطقی، فائزه (۱۳۹۹). تعیین شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب تربیت جنسی دانش آموزان دوره متوسطه اول متناظر با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، ۵۴(۳۰)، ص ۳۲-۴۱.
- اقدسی، علی نقی؛ فرید، ابوالفضل؛ بایرامزاده، حمیرا (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی آموزش خانواده در آموزش و پرورش شهرستان ماکو: دیدگاه اولیاء دانش آموزان. *زن و مطالعات خانواده*، ۲(۴)، ص ۱۹-۱۴.
- اکبری نامدار، سمیه؛ احمدی، سلیمان؛ حسینی، محمدعلی (۱۳۹۴). تبیین ادراک اعضای هیئت علمی در زمینه چالش‌های موجود در آموزش پزشکی پاسخگو: یک تحلیل محتوای کیفی. *گام‌های توسعه در آموزش پزشکی*، ۱(۲)، ص ۱-۷.
- اکبری، سید حسین (۱۳۹۴). مدیریت کلاس درس؛ کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت و روانشناسی. *حقوق و مطالعات فرهنگی- اجتماعی*، ۲(۶)، ص ۱-۱۲.
- برادران، مسعود؛ مسعودی‌زاده، فاطمه؛ سواری، مسلم (۱۴۰۰). واکاوی چالش‌های موجود در نظام آموزش عالی استان خوزستان: مطالعه موردی مراکز آموزش عالی کشاورزی و منابع طبیعی. *پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، ۱۱(۱)، ص ۱۷-۲۴.
- تاتاری، پری؛ ملکیان، فرامرز (۱۴۰۲). شناسایی ابعاد آموزش رفتار شهروندی سازمانی در دفتر آموزش. *توسعه آموزش جندی شاپور*، ۶(۱۲)، ص ۱۹-۲۸.
- تیموری، سعید (۱۳۹۲). ارزیابی دیدگاه مدیران و کارشناسان مرکز ملی جهانی پیرامون چالش‌های آموزشی فرهنگی فاروی آموزش و پرورش در عرصه جهانی. *مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی مطالعات راهبردی جهانی شدن*، ۴(۱۱)، ص ۳۷-۴۹.
- جعفری مجد، بهنام؛ زارعی متین، حسن (۱۴۰۱). طراحی الگوی سرمایه اجتماعی سازمانی در آموزش و پرورش (مورد پژوهش اداره کل آموزش و پرورش استان لرستان). *مدیریت سرمایه اجتماعی*، ۹(۱)، ص ۱۰-۲۲.
- جعفری، معصومه؛ امیریان‌زاده، مژگان؛ زارعی، رضا؛ صالحی، مسلم (۱۴۰۳). تبیین راهبردها و پیامدهای سلامت سازمانی کارکنان آموزش و پرورش (مطالعه موردی کارکنان آموزش و پرورش استان فارس). *مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی*، ۱۳(۱)، ص ۴۰-۵۲.
- رستم‌زاده، فرشید؛ ذوالفقاری، علی؛ شجاع‌آبادی، مریم؛ اسدی، سونا (۱۴۰۲ الف). *نقش انگیزه در یادگیری*. تهران: نشر آزادی قلم.
- رستم‌زاده، فرشید؛ رستم‌زاده، نوشین (۱۳۹۶). *مدیریت اثربخش کلاس*. تهران: نشر صالحیان.
- رستم‌زاده، نوشین؛ رستم‌زاده، فرشید؛ پورعلی بابا، الناز؛ اسدی، صبا (۱۴۰۲ ب). *درآمدی بر آموزش راهبردهای یادگیری*. تهران: انتشارات آزادی قلم.
- زارع، مریم؛ مسعود صفایی مقدم، پارسا (۱۳۹۵). متوالی تربیت معلم آموزش عالی یا آموزش و پرورش. *نظریه و عمل در برنامه درسی*، ۴(۸)، ص ۲۱-۲۹.
- ساندپ، راتنا (۱۳۹۲). *نظریه‌های یادگیری و تربیت معلم. آموزش و علوم انسانی*، ۳(۶)، ص ۱۱۰-۱۲۴.

- سبحانی نژاد، مهدی؛ نجفی، حسن؛ نورآبادی، سولماز (۱۳۹۵). مفهوم تعالی و نقد وضعیت موجود آن در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران. *مطالعات ملی*، ۱۸(۲)، ص ۶۲-۸۷.
- سلیمانی، اسماعیل؛ احمدی، حسن (۱۳۹۵). شناسایی موانع موجود برای اجرای درس پژوهی؛ مطالعه موردی مدارس ابتدایی آموزش و پرورش شهر اردبیل: پژوهش آمیخته. *تدریس پژوهی*، ۱۵(۱)، ص ۳۲-۵۴.
- شاه محمدی، نیره (۱۳۹۳). *صلاحیت‌ها و شایستگی‌های آموزگار عصر حاضر*. تهران: انتشارات رشد.
- صمدی، افسانه (۱۳۹۸). چالش‌های موجود در آموزش زیست‌شناسی و نقش خلاقیت در افزایش یادگیری آن. *پژوهش در آموزش زیست‌شناسی*، ۱(۱)، ص ۱۲-۱۸.
- صمدی، معصومه (۱۴۰۱). تبیین چالش‌های اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش براساس روش فراترکیب. *سیاست‌گذاری عمومی*، ۷(۴)، ص ۱۵-۳۲.
- عابدینی، مریم؛ میرسپاسی، ناصر؛ حق‌شناس کاشانی، فریده (۱۳۹۸). ارائه مدل توسعه منابع انسانی با رویکرد ارتقای سرمایه اجتماعی سازمان مدیریت منابع در نیروی انتظامی. *مدیریت سرمایه/ اجتماعی*، شماره ۱۷، ص ۵۳-۵۴.
- عباس‌پور، عباس (۱۳۹۲). سیر نظریه تا عمل در مدیریت آموزشی: در جستجوی ترسیم سیمای مدیریت در نظام آموزش و پرورش ایران. *آموزش در علوم/ انتظامی*، ۱(۲)، ص ۱۷-۲۵.
- فتاح، ناظم؛ صادقی، ام‌البنین (۱۳۹۴). ارائه الگوی ساختاری بهره‌وری براساس سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری در آموزش و پرورش. *رهیافتی‌نود در مدیریت آموزشی*، ۶(۲)، ص ۱۴۷-۱۶۴.
- فلاح، مرتضی (۱۳۹۹). مبانی آموزش و پرورش در شاهنامه. *ادب و زبان*، ۲۸(۲۵).
- کریم‌زاده، عنایت؛ ظفری‌نژاد، عادل؛ اکرامی، زهرا (۱۳۹۴). *چالش‌های پیش‌روی تحول در آموزش و پرورش (ایران)*. در: کنفرانس بین‌المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی.
- کریمی، جلیل (۱۳۹۳). *صنعت آموزش. مطالعات جامعه‌شناسی*، ۲۱(۱)، ص ۲۰-۲۸.
- مبصر آزاد، علی‌محمد؛ راهدار، خدابخش (۱۳۹۷). تبیین وضعیت ابعاد سرمایه اجتماعی در معلمان آموزش و پرورش شهر تهران و ارائه راهکارهایی برای ارتقای آن. *رهبری و مدیریت آموزشی*، ۱۲(۲)، ص ۲۰۳-۲۱۹.
- مکیلانی، حسین؛ درانی، کمال؛ صالحی، کیوان (۱۳۹۶). تحلیل پدیدارشناسانه باورهای دینی دانش‌آموزان و ارائه راهکارهایی برای کاهش چالش‌ها و آسیب‌های موجود. *دین و ارتباطات*، ۲۵(۱)، ص ۳۴-۸۲.
- منصوری خسرویه، زهره؛ عراقیه، علیرضا؛ برزگر، نادر؛ مهدی‌زاده، امیرحسین؛ جاهد، حسینعلی (۱۴۰۱). چالش‌ها و آسیب‌های آموزش مجازی در دانشگاه در دوره همه‌گیری کرونا. *فناوری آموزش*، ۱(۴)، ص ۶۲-۹۶.
- میرزاحمدی، محمدحسن (۱۳۹۸). واکاوی مفهوم پایداری و دستاوردهای آن برای آموزش و پرورش در عصر جهانی شدن. *راهبرد فرهنگ*، ۶(۸)، ص ۳۵.
- هاشمی، نجمه؛ شمشیری، بابک؛ البرزی، محبوبه (۱۴۰۲). آسیب‌شناسی تربیت هنری در نظام رسمی آموزش و پرورش ایران از دیدگاه کارشناسان و متخصصان. *آموزش پژوهی*، ۸(۲۹)، ص ۴۲-۵۸.
- Dingaa, E. (2014). Social capital and social justice. *Procedia Economics and Finance*, 8(1), p. 246-253.